

Практичне заняття

Тема заняття:

Художня система та світоглядні орієнтири фантастики в літературі США. Творчий доробок Р. Бредбері.

З'ясувати особливості художньої організації та типологію фантастики в літературі США, поглибити знання студентів про творчість Р. Бредбері, Д. Кіза, Р.Баха; удосконалювати навички аналізу художніх творів названих митців у заданому аспекті; сприяти формуванню полікультурної компетентності та етнічної толерантності студентів.

Опорні поняття:

літературна традиція, фантастика, фентезі, епос, контркультура, бітництво, альтернативна проза, чорний гумор, антиутопія.

Питання для обговорення:

1. Надприродне, нереальне, чудове як етико-естетичні доміанти художнього поля фантастики.
2. Типологія фантастики в літературі США другої половини ХХ століття:
 - наукова фантастика як художнє випередження сучасного наукового знання;
 - моделювання на основі сучасних тенденцій неприйняттого для людства майбутнього в соціальній фантастиці (антиутопії);
 - фентезі як вираження не обмеженої нічим вільної фантазії.
3. Художній прогноз та соціальне моделювання у прозі Р. Бредбері: пост технократична утопія в романі "451 градус за Фаренгейтом".
4. Фантазійне начало в повісті "Кульбабове вино".
5. Поетика фантастичної новели Р. Бредбері.
6. Емоційно-вольові образи в романі Д. Кіза «Квіти для Елджернона».
7. Концепти гуманістичної філософії в повісті Р. Баха "Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон".

Рекомендована література:

- Михайлин І. Л. Відповідь Рея Бредбері на запити інформаційного суспільства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Соціальні комунікації, 2016. № 9. С. 27-33.
- Райхерт К. «Критична теорія» Рея Бредбері в романі «451 градус за Фаренгейтом». *Вісник Львівського Університету*. Львів, 2020. № 29. С. 139- 146.
- Яременко Н., Коломієць Н. Художній концепт «дитинство» у повісті Р.Бредбері «Кульбабове вино» *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність* . 2014. 3. С. 244-250. URL : https://journal.kdpu.edu.ua/world_lit/article/view/2098/1942
- Connor G. Spelunking with Ray Bradbury: The Allegory of the Cave in Fahrenheit 451. *Extrapolation*, 2004. No 4. Pp. 408-418.

Науковий коментар

Літературний процес другої половини ХХ століття характеризується потужним розвитком наукової фантастики. Саме в США цей жанр набув величезної популярності. Написані в цей період науково-фантастичні романи, повісті, новели здійснили значний вплив на світову культуру. Деякі дослідники стверджують, що, осмислюючи феномен наукової фантастики, слід брати до уваги те що це не специфічний жанр літератури, а окремий тип мислення.

За визначенням братів Стругацьких, **фантастика** - це опис світу, в який вводиться елемент очуднення (незвичайного, маловірогідного): неіснуюча техніка, повороти історії, унікальні властивості, якими наділений герой, магія тощо. Термін “наукова фантастика”

(англійський аналог – science fiction) був уведений в обіг Х. Герисбеком у 1926 році. У фантастиці він виділяв дві частини: технологічну або інформаційну і казку – “фентезі”¹⁵.

Сучасна культура апелює до фантастики як оригінального синтезу інтелектуальних, естетичних та етичних домінант, здатних впливати на різні аспекти людського буття. Сучасність зіткнулась із

найпотужнішими з часів Другої світової війни соціогуманітарними кризами: перманентні збройні конфлікти в різних регіонах землі, природні катаклізми, потоки біженців, демографічні зсуви тощо. Та найвагомішою складовими деформації стосунків у людській спільноті, на нашу думку, є зміна ментальної парадигми людства. У літературі фантастичного спрямування завдяки поліфункціональності творів відображено, і навіть з випередженням, у формі прогнозу, усі тенденції розвитку суспільного життя. Письменник-фантаст на сторінках своїх творів часто вирішує проблеми, з якими його сучасники часто ще й не стикалися: неоднозначні наслідки цивілізаційно-технічного розвитку, деструктивні тенденції особистісних змін, свідомого вибору людством шляхів розвитку цивілізації тощо.

Системним протестом проти “цивілізації споживання”, яка знеособлювала людину, можна вважати творчість **Рея Бредбері** (1920 - 1996 рр.). Митець з дитинства витісняє зі свого життя надбання технічного прогресу: відмовлявся від роботи в ремонтній майстерні, ніколи не сидів за кермом автомобіля, не користувався послугами авіакомпаній. Майбутній письменник народився в маленькому містечку Уокеген (штата Іллінойс) у збіднілій через економічну кризу родині. Йому було лише тринадцять, коли сім'я переїхала в Лос-Анджелес. Закінчивши школу, Р. Бредбері не зміг продовжити навчання в коледжі. Він працював у газетному кіоску й займався

¹⁵Г'юго Герисбек. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%>

самоосвітою, щодня пропадаючи в бібліотеці, яку називав своїм університетом: “У бібліотеці просто з'їжджаєш із глузду через жадібність і, якщо вже щось прочитаєш, то це назавжди. Закохуєшся в Чарлі Діккенса, закохуєшся в Евелін Во і в Джона Коллівера і віриш їм беззаперечно”¹⁶.

Перші твори Р. Бредбері вийшли друком у середині сорокових років. “Марсіанські хроніки” (1950 р.) зробили його відомим. Перше видання у м'якій обкладинці розійшлося накладом у 90000 екземплярів. Марсіанська сага написана під впливом творів Лі Брекетт, подруги

митця, авторки фантастичних оповідань про цивілізацію Марса та сценаріїв до окремих епізодів “Зіркових воєн”.

Фантастика Р. Бредбері своєрідна. Автор зосереджує увагу не стільки на моделюванні новітніх технічних винаходів, скільки на ймовірних змінах у свідомості людини, що їх спричиняє “споживацька цивілізація”. Відтак, твори митця - це, у першу чергу, складна психологічна проза, насичена багатоплановим філософським змістом.

Світ у його творах здебільшого перебуває під загрозою знищення через засилля продуктів технічного прогресу. Моделюючи реальність у романі “451 градус за Фаренгейтом”, Р. Бредбері екстраполює тенденції, що проявляються в сучасній йому дійсності, на світ майбутнього. Автор акцентує на руйнівному впливі культури споживання з її нав’язливою рекламою, беззмістовним матеріалом, трансльованим по телебаченню, штучно облаштованим домашнім затишком будиночків за білими парканчиками.

Особливе місце у творчості Р. Бредбері займає тема дітей і дитинства. При цьому авторові не властиве замріяно-розчулене

¹⁶ Бредбері Р., Фрэнк Д. Социалистическая индустрия. Москва. 1990. 5 мая. С. 3.
<http://www.fandom.ru/aboutfan/bradbary11.htm>

споглядання. “Вельд”, “Дитячий майданчик”, “Посмішка”, “Все літо наче один день” та ін. - ціла галерея неоднозначних, інколи навіть страхітливих жорстоких персонажів.

Однак, Р. Бредбері “<...>прагне осмислити процес становлення людини, проблеми, які її хвилюють, цінності життя, що допомагають відрізнити добро від зла, істину від неправди, світло від темряви” ¹⁷. У повісті “Кульбабове вино” окреслено низку нагальних проблем, що постають перед людиною в період дорослішання.

Українською мовою твори Р. Бредбері перекладали О. Терех, В. Митрофанов, Є. Крижевич, Л. Коломієць, А. Євса та ін.

Практичні та творчі завдання

1. Укласти список літератури (10-15 джерел) за темою “Поетикальні особливості фантастики”. Слід враховувати параметри:

- джерела нові, створені після 2010 року;

- список укладено в алфавітному порядку;
- враховуються правила оформлення бібліографії.

2. Створити інтерактивний плакат, використавши ресурси Glogster, Thing Link, H5P тощо, на одну із тем:

- Сюжетна організація повісті Р. Бредбері “Кульбабове вино”;
- Бінарна опозиція “живе” - “неживе” в повісті Р. Бредбері “Кульбабове вино”;
- Очуднення живої природи в повісті Р. Бредбері “Кульбабове вино”;
- Проблема родинних зв’язків у повісті Р. Бредбері “Кульбабове вино”;
- Мотив дитинства в повісті Р.Бредбері “Кульбабове вино”;

¹⁷ Яременко Н., Коломієць Н. Художній концепт «дитинство» у повісті Р. Бредбері «Кульбабове вино». *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2014. З. С.245.

3. Створити цифровий наратив (статичний чи динамічний на вибір студента) на тему: “«Обряди і традиції моєї родини”
4. Укласти кроссенс по одному із оповідань Р. Бредбері. Зробити його саморозбір.
5. Здійснити компаративний аналіз повісті Р. Бредбері “Кульбабове вино” та кіноповісті О. Довженка “Зачарована Десна”. Заповнити таблицю.

Мотиви	Р. Бредбері “Кульбабове вино”	О. Довженко “Зачарована Десна”
--------	-------------------------------	-----------------------------------

	<p>Дуглас помічає: «Із року в рік людина забирає щось у природи, а природа знову бере своє, і ніколи місто по-справжньому не перемагає, воно постійно в небезпеці; воно візьме косилку, величезні ножиці, місто підрізає кущі, обприскує отрутами шкідників, місто уперто пливе вперед, доки йому наказує цивілізація, але кожний дім от-от захлисне зелена хвиля і сховає назавжди, а коли-небудь з лиця землі щезне остання людина, і його ножиці і садові лопати перетворюються у прах»</p>	
	<p>«Обдавало то жаром пекельного вогню, то несподіваною хуртовиною цукрової пудри, і в цьому унікальному кліматі творила бабуся, і погляд її очей був загадковий, ніби всі скарби Індії. Тисячорука, ніби індійська богиня, вона щось взбивала, змішувала, поливала жиром, розбивала, кришила, різала, солила, перемішувала»</p>	
	<p>«Стоячи у темряві біля відкритого вікна, він набрав повні груди повітря та щосили дмухнув.</p>	

	<p>Вуличні ліхтарі миттю згасли, ніби цвіркуни на чорному полотні. Дуглас дмухнув ще раз, і в небі почали гаснути зірки»</p>	
	<p>«<...> угорнутий у непроглядний червоний дим, Дуглас лежав і слухав, як глухо ухкає його серце, і як повільно, поштовхами тече кров по його руках і ногах. Губи тяжкі, нерухливі. І думки також тяжкі і нерухливі, падають повільно і рідко одна за одною, ніби піщинки у лінивому пісочному годиннику»</p>	
	<p>«Разом з дідусем вони спустилися в підвал і, поки він обривав голівки кульбаб, дивилися на полиці, де застиглими потоками, закорковане в пляшках з кульбабовим вином, виблискувало ціле літо»</p>	

6. Враховуючи наведені в таблиці ознаки соціальної фантастики (антиутопії), проаналізувати текст роману Р.Бредбері “451 градус за Фаренгейтом”.

зображення суспільства “із середини” з позиції людини, котра переживає конфлікт з державою	
соціальний абсурд і художній прогноз суспільству як головні задачі соціальної фантастики	
відтворення конфлікту людини і системи	
абсолютний страх, як структурний стрижень антиутопії	
квазі номінація: явища, предмети, процеси, люди отримують нові імена, причому семантика їх відрізняється від традиційної	

функціонування образів-символів, які увиразнюють сприйняття підтекстових пластів твору	
--	--

7. Змоделювати шлях еволюції особистості Гая Монтега (роман “451 градус за Фаренгейтом”). Які важелі впливу на простежувані зміни, на вашу думку, є найбільш вагомими?

8. Написати есе на одну із тем, що є висловами Р.Бредбері:

- “Є злочини гірші, ніж спалювати книжки - не читати їх”.
- “Ширше відкрий очі, живи так жадібно, наче за 10 секунд помреш. Намагайся здивувати світ. Він прекрасніший за будь-яку мрію, створену на фабриці й куплену за гроші. Не вимагай гарантій, не шукай спокою – такого звіра немає у світі”.
- “Не має значення, що саме ти робиш; важливо, щоб все, до чого ти торкаєшся, змінювало форму, ставало не таким, як раніше, щоб в ньому залишалась часточка тебе. В цьому різниця між людиною, що просто стриже траву, й справжнім садівником”.

9. Створити інтерактивний плакат: “Кіноінтерпретація творчого доробку Р. Бредбері”.

10. Прочитати оповідання У.Ле Гуїн . Дати відповіді на питання:

- які риси притчі простежуються у творі?
- який психоміф покладено в основу сюжету твору?
- На який твір світової літератури екстраполюється зміст оповідання?
- у чому полягає наскрізна проблема оповідання?

11. Написати есе на тему: “Концепт “щастя” в романі Д.Кіза “Квіти для Елджернона”.

12. Створити подкаст за творчістю Д. Кіза.

13. Розгорніть смисловий ряд кроссенса

